

IX Congrés Ibèric de Gestió i Planificació de l'Aigua

**Aigua, ciutat i salut
dels ecosistemes:**

Integrar perspectives,
proposar solucions.

València, 8-10 setembre 2016

Universitat de València
Campus dels Tarongers

Presentació

Fa poc més d'un lustre, en juliol de 2010, l'Assemblea General de l'Organització de Nacions Unides reconegué explícitament el dret humà a l'aigua i al sanejament, tot assumint que l'aigua potable i el sanejament son essencials per a la realització de tots els drets humans. La legislació espanyola – encara pendent de regular el nou dret- reconeix, malgrat tot, que l'abastiment humà és prioritari en l'assignació de cabals per als diversos usos. En la pràctica, aquesta prioritat es veu compromesa amb freqüència per la insuficiència dels recursos efectivament disponibles o per la contaminació de les aigües que les inhabiliten per al consum humà. Per altra part, malgrat els notables avanços en la dotació d'infraestructures de depuració d'aigües residuals, subsisteixen problemes importants de qualitat dels abocaments.

L'aglomeració de la població en grans àrees urbanes, com a expressió concreta de la tendència general a la urbanització, suposa un repte important per a la satisfacció del dret humà a l'aigua, especialment en països del sud global, la superació del qual es veurà dificultada al llarg d'aquest segle pel canvi climàtic i la crisi energètica. Els canvis introduïts en el metabolisme social per la globalització econòmica neoliberal incrementen la interdependència entre els territoris, potencien els processos de privatització dels sistemes de gestió i compliquen la cerca de solucions per a qüestions tan bàsiques com la garantia d'accés a l'aigua potable.

Posar el focus sobre l'abastiment urbà remet de manera immediata a la relació entre la ciutat i el territori d'on aquesta pren els recursos necessaris per a la seua subsistència, en un procés de metabolisme social que inclou tant fluxos d'entrada com de retorn. En el cas de l'aigua és necessari referir-se a la competència creixent entre l'ús agrari i els abastiments. No només per les assignacions per a uns regadius que han sobrepassat en nombroses zones la disponibilitat d'aigua, sinó també perquè el model dominant d'agricultura (i ramaderia) industrial contamina amb fertilitzants i biocides les aigües subterrànies de les quals es servien els nuclis urbans per al seu abastiment. La interrelació entre la ciutat i el seu entorn rural no es redueix a una competència per l'ús de l'aigua des d'una perspectiva quantitativa o qualitativa, sinó que també requereix considerar l'ocupació urbana del sòl agrari tradicional, o la necessària creació de cicles de consum que permetin el desenvolupament d'un model agrari social i ambientalment sostenible. Malgrat tot, cal reconèixer que l'aigua no és l'únic ni el principal problema de la agricultura, com tampoc es pot reduir el territori rural a l'activitat agrària.

L'aigua urbana depèn del bon estat dels ecosistemes i de la seua capacitat per a generar serveis ecosistèmics dels quals directament o indirecta es beneficien els habitants de les ciutats (vora el 80% de la població de la Península Ibèrica). El potencial autodepuratiu dels rius en bon estat o la protecció front a avingudes que ofereixen els rius que han conservat el seu territori fluvial, son exemples d'aquests serveis. Els paisatges de l'aigua, de fort valor identitari i simbòlic, estan marcats per les àrees fluvials en l'entorn de les poblacions i són capaços de proporcionar als ciutadans espais d'esbarjo, gaudi, inspiració i contemplació.

L'ús de l'aigua en les ciutats, que des del segle XIX s'organitza mitjançant la distribució domiciliaria, a través de xarxes pressuritzades d'aigua tractada (potabilitzada), i la seua posterior col·lecció, depuració i abocament, planteja en la actualitat problemes derivats de l'estat de les xarxes i dels costos associats a tot el procés. La ciutat contribueix al deteriorament de la qualitat de les aigües amb càrregues contaminants cada vegada més refractàries al seu tractament en les EDAR, per exemple per l'ús de fàrmacs i d'altres productes químics d'ús comú que no són degradats a substàncies compa-

tibles amb el medi en les depuradores. Tot això s'afegeix a les pròpies limitacions de les tecnologies de depuració estàndard per a reduir la concentració de nutrients als nivells adients per als ecosistemes receptors de l'abocament. L'aigua urbana no es limita a la que circula per canonades i clavegueres. Els rius urbans –durant molt de temps maltractats– són objecte avui d'una nova mirada posada en la seua rehabilitació com a espais urbans de qualitat. També es revisa la relació de la ciutat amb la pluja, tot promovent la implantació de sistemes urbans de drenatge sostenible (SUDS) encaminats a incrementar la capacitat d'infiltració dels paviments urbans, a la captació de la pluja per al seu ús posterior o a la reducció de l'escorrentia superficial durant les precipitacions.

De la qualitat dels efluents de les depuradores depenen els usos potencials de les aigües usades. La utilització immediata d'aquestes aigües en l'agricultura s'ha potenciat com una estratègia d'increment de l'oferta en les zones agràries pròximes a les conurbacions. Els requisits –i sobre tot les garanties– de qualitat continuen sent objecte de debat, igual que els efectes de les polítiques de reutilització sobre la disminució de cabals que haurien de tornar als rius i circular per ells després de l'ús urbà, quan aquests es destinen directament al reg.

L'exercici del dret humà a l'aigua –que es concreta bàsicament en l'abastiment a poblacions en condicions d'asequibilitat, qualitat i garantia– remet necessàriament a altres usos i al territori no urbà, tot reclamant la necessitat d'un nou pacte rural-urbà adequat a l'actual distribució de la població en el territori. Abordar aquestes qüestions amb la mirada de l'aigua com a element vital, exigeix reflexionar sobre els límits ecosistèmics, sobre la generació i el gaudi dels serveis ecosistèmics, sobre la capacitat tècnica i de gestió, i sobre el caràcter identitari i simbòlic dels espais aquàtics. A més, cobra importància el càlcul dels costos –no només monetaris– associats a aquests serveis i el seu repartiment equitatiu, bé a través de tarifes o bé mitjançant acords de compensació d'un altre tipus. Exigeix també revisar les institucions que regeixen la gestió de l'aigua (i dels ecosistemes aquàtics), analitzar la seua adequació a l'administració de bens comuns i proposar altres noves que garanteixen la prioritat de l'interès públic, la participació democràtica dels titulars del dret a l'aigua i l'exercici efectiu del mateix.

A l'any 2016 ha d'iniciar-se un nou període d'execució després de la revisió dels primers plans de gestió redactats a l'empara de la directiva Marc de l'Aigua, aprovada en 2000. Independentment de les limitacions del procés i de les deficiències dels plans, aquests determinen el marc en el qual es desenvoluparà la política d'aigües durant el proper sexenni. El IX Congrés Ibèric sobre Gestió i Planificació d'Aigües aspira a contribuir al procés d'implementació dels plans i al millor desenvolupament dels programes de mesures a fi d'assolir els objectius de recuperació del bon estat dels ecosistemes hídrics i l'ús sostenible de l'aigua.

Comitè científic

Co-Presidents: **Paula Chainho** (Universidade de Lisboa) i **Leandro del Moral** (Universidad de Sevilla)

Iñaki Antigüedad, Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea

Pedro Arrojo, Universidad de Zaragoza

Domingo Baeza, Universidad Autónoma de Madrid

Damià Barceló, Instituto de Diagnóstico Ambiental y Estudios del Agua, Consejo Superior de Investigaciones Científicas-CSIC

Alba Ballester, Universitat Autònoma de Barcelona

Nuria Bonada, Universitat de Barcelona

Francisco Cubillo, Canal de Isabel II Gestión

Agustín Cuello, Diputación de Cádiz

Josep Espluga, Universitat Autònoma de Barcelona

Santiago Fernández, Universidad Carlos III

Marisa Feijóo, Universidad de Zaragoza

Graciela Ferrer, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Joan García, Universitat Politècnica de Catalunya

Ernest García, Universitat de València

Samuel Garrido, Universitat Jaume I

Nuria Hernández-Mora, Universidad de Sevilla

Tony Herrera, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Abel La Calle, Universidad de Almería

Julia Martínez, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Rosa Miracle, Universitat de València

Jaime Morell, Asociación Española de Operadores Públicos de Abastecimiento y Saneamiento-AEOPAS

Joan Mateu Vallés, Universitat de València

Susana Neto, University of Western Australia y Universidade de Lisboa

Jorge Olcina, Universitat d'Alacant

Alfredo Ollero, Universidad de Zaragoza

Enrique Ortega, Centro de Estudios y Experimentación de Obras Públicas-CEDEX

Guillermo Palau, Universitat Politècnica de València

João Pedroso de Lima, Universidade de Coimbra

Anna Ribas, Universitat de Girona

Jordi Salat, Instituto de Ciencias del Mar, Consejo Superior de Investigaciones Científicas - CSIC

Eugenio Sequeira, Conselho Nacional do Ambiente e do Desenvolvimento Sustentável

Lucía Soriano, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Comitè organitzador

President: **Francesc La-Roca** (Universitat de València)

Carlos Bragança dos Santos, Universidade do Algarve

Violeta Cabello, Universidad de Sevilla

Joan Corominas, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Fito Jiménez, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Mar Ortega, Universitat Politècnica de València

Marina Requena, Universitat de València

Laura Sánchez, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Antonio Viñas, Fundació Nova Cultura de l'Aigua

Àrees temàtiques

1. Aigua, model de gestió i democràcia

Coordinadores: Nuria Hernández-Mora (Universidad de Sevilla) i Susana Neto (University of Western Australia i Universidade Nova de Lisboa).

2. Ciutat i territori rural: interdependències

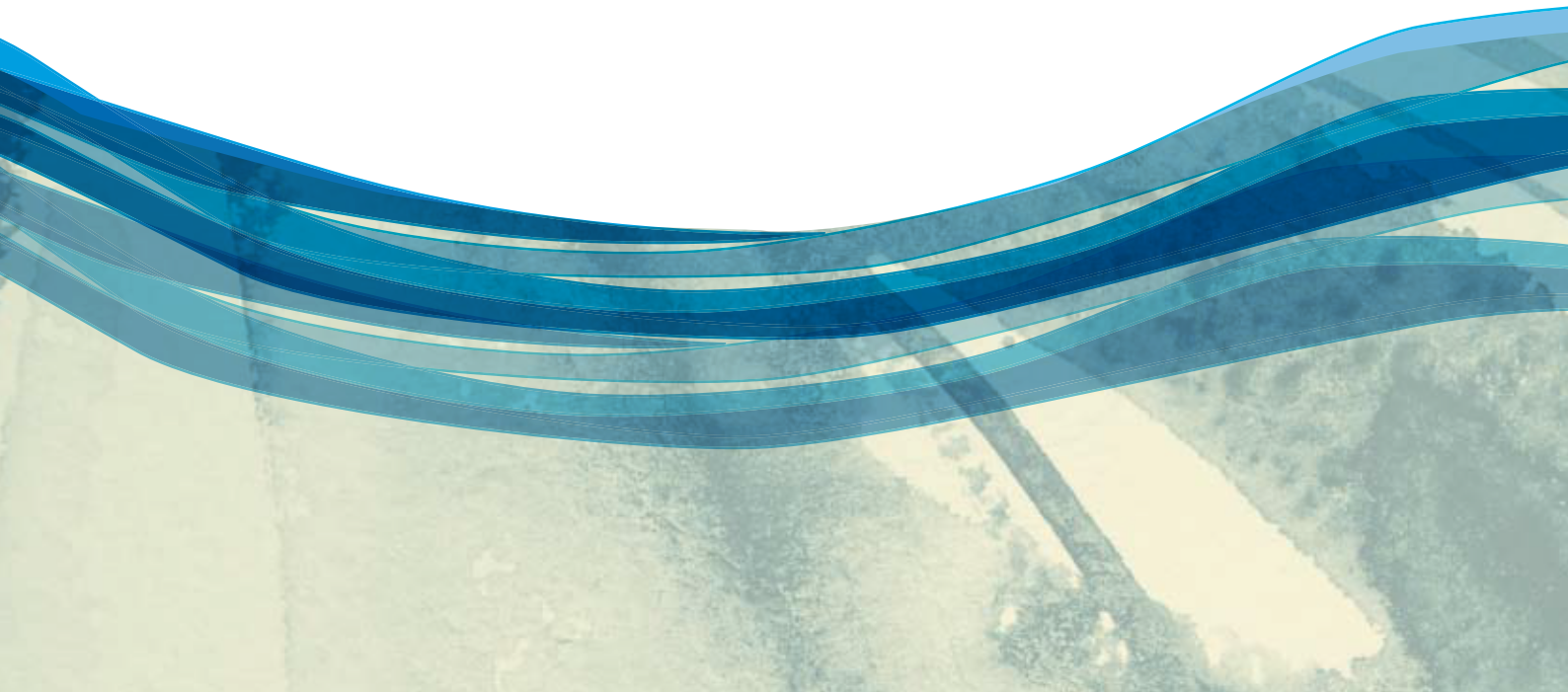
Coordinadors: Julia Martínez (Fundació Nova Cultura de l'Aigua) i Josep Espluga (Universitat Autònoma de Barcelona).

3. L'aigua i els rius a l'entorn urbà

Coordinadors: Jorge Olcina (Universitat d'Alacant) i Lucía Soriano (Fundació Nova Cultura de l'Aigua).

4. Ecosistemes i cicle urbà de l'aigua

Coordinadors: Marisa Feijóo (Universidad de Zaragoza) i Abel La Calle (Universidad de Almería).

Àrea temàtica 1

Aigua, model de gestió i democràcia

L'exercici del dret humà a l'aigua i al sanejament requereix que la governança de l'aigua persegueixca objectius d'equitat en l'accés, democràcia i transparència en els models de gestió, i eficàcia i sostenibilitat ambiental i econòmica en els resultats. En aquesta àrea temàtica es pretén analitzar críticament les implicacions de diferents models de gestió, incloent-hi els aspectes relatius a l'establiment de preus i tarifes de l'aigua; les responsabilitats i els drets de les entitats que presten els serveis de l'aigua; així com el paper de les administracions públiques com a reguladores dels usos de l'aigua com a patrimoni públic comú. També es tractaran els valors polítics i socials subjacents als diferents models de governança i els seus efectes. S'identificaran possibles mecanismes d'acompanyament i control social de la gestió de l'aigua en general i del cicle urbà de l'aigua en particular, així com el paper que exerceixen els diversos actors en el seu desenvolupament i implementació.

Es conviden comunicacions que tracten els següents aspectes:

- Dret humà a l'aigua, equitat social, tarifes.
- Models de gestió, gestió pública, privatització, regulació sectorial
- Governança, democràcia, participació pública, transparència, rendició de comptes
- Aplicació d'indicadors en el seguiment i control ciutadà del cicle urbà de l'aigua
- Paper dels diversos actors en la governança de l'aigua
- Coneixement, incertesa i democratització de la ciència.

Coordinadores: **Nuria Hernández-Mora** (Universidad de Sevilla) i **Susana Neto** (University of Western Australia i Universidade Nova de Lisboa).

Àrea temàtica 2

Ciutat i territori rural: interdependències

Les ciutats no constitueixen espais aïllats sinó que mantenen múltiples interdependències amb els seus entorns rurals i presenten diferents fluxos com el de producció i subministrament d'aliments, d'importantes implicacions en l'ús de l'aigua i la sostenibilitat de la ciutat i el seu entorn. En aquesta àrea temàtica es pretén respondre a qüestions com les relacions entre els espais urbans i els seus entorns rurals; analitzar com es prenen les decisions sobre l'ús de l'aigua a les àrees periurbanes; discutir el paper de la ciutat en la petjada hídrica i la sostenibilitat dels models de producció d'aliments; valorar la viabilitat social i econòmica de l'agricultura periurbana; i analitzar els valors ambientals, culturals i de serveis dels regadius tradicionals. S'abordaran aquestes qüestions des d'una perspectiva interdisciplinària, tot integrant aspectes històrics i geogràfics, paisatgístics, econòmics, socials, culturals, de serveis ecosistèmics i funcionalitat ambiental dels models de producció i consum d'aliments i les seues implicacions en la petjada hídrica i la sostenibilitat dels espais urbans.

S'incidirà especialment en les següents qüestions:

- Aspectes socials, econòmics i relacions de poder entre allò rural i allò urbà. Competència, dependència i interdependència i les seues implicacions en els usos i governança de l'aigua.
- L'aigua com a condicionant del desenvolupament urbanístic. Paper dels organismes de conca en l'aprovació dels plans de desenvolupament urbà.
- Ciutat, models de producció i consum d'aliments i sostenibilitat. Metabolisme urbà. Generació (rural) i apropiació (urbana) de serveis ecosistèmics.
- Producció d'aliments a les zones urbanes i periurbanes: autoproducció, horts en terrenys públics, xarxes de proximitat.
- Petjada hídrica de la ciutat, aigua virtual i paper de l'agricultura periurbana en la sostenibilitat urbana/rural.
- Ciutat i regadius tradicionals: valors patrimonials. Aspectes històrics, etnogràfics i culturals, propostes de conservació.

Coordinadors: **Julia Martínez** (Fundació Nova Cultura de l'Aigua) i **Josep Espluga** (Universitat Autònoma de Barcelona).

Àrea temàtica 3

L'aigua i els rius a l'entorn urbà

Amb una intensiva impermeabilització dels sòls, el desenvolupament urbà modifica profundament el cicle natural de l'aigua, tot afectant a la infiltració i l'escorrentia, la recàrrega dels aqüífers, els pics de contaminació en els ecosistemes aquàtics i el funcionament dels sistemes de sanejament i drenatge urbans. A més d'això, les ciutats han “guanyat” espais al riu a través del seu desenvolupament sobre zones inundables, la qual cosa s'ha traduït en una pèrdua de la capacitat d'aquests espais de regulació natural de les crescudes i en un augment de la vulnerabilitat de la població urbana front a les inundacions. En aquesta àrea temàtica s'analitzarà com millorar la convivència de la necessària xarxa de drenatge artificial, tot perfeccionant el seu funcionament hidràulic i energètic, amb la xarxa de drenatge natural de les ciutats, guanyant espai funcional per al riu. Igualment s'exploraran com transitar cap a un model de ciutat i ciutadania sensibles a l'aigua, que integren i posen en valor els rius com a generadors de riquesa cultural, social i ambiental i com a elements indispensables per al benestar general de la ciutadania.

S'analitzaran els següents aspectes:

- Aspectes tècnics de les xarxes de drenatge natural i artificial i impactes als rius i aqüífers, amb especial atenció als impactes del canvi climàtic sobre el drenatge de les ciutats costaneres.
- Anàlisi comparativa d'aspectes econòmics, energètics, normatius, socials i ambientals de les xarxes de drenatge convencional i dels Sistemes urbans de Drenatge Sostenible (SUDS).
- Anàlisi cost-eficàcia en drenatge urbà i inundacions
- Aspectes jurídics, de planificació i ordenació en gestió del risc d'inundacions: aplicació dels plans de gestió d'inundacions
- Plans d'ordenació urbana i zones inundables. Ordenació de l'espai urbà litoral i fluvial.
- Restauració fluvial
- Ús ciutadà dels rius: aspectes culturals, educatius i recreatius.

Coordiadors: Jorge Olcina (Universitat d'Alacant) i Lucía Soriano (Fundació Nova Cultura de l'Aigua).

Àrea temàtica 4

Ecosistemes i cicle urbà de l'aigua

Una planificació inadequada dels desenvolupaments urbanístics i dels models de ciutat, la contaminació de les fonts i del medi receptor, les desigualtats socials, les demandes que competeixen pel recurs i el augment de riscos hídrics derivats del canvi climàtic en marxa fan que l'abastiment urbà siga un dels principals reptes als que s'enfronta la gestió de l'aigua actualment. Necessitem nous enfocaments que permetan reconsiderar la forma en la qual l'aigua està sent usada i reutilitzada, així com el repartiment entre les demandes dels usuaris de l'aigua i les necessitats dels ecosistemes, dels quals en última instància depèn el cicle urbà de l'aigua. Això es tradueix en múltiples reptes i planteja la necessitat de respostes jurídiques, econòmiques i tecnològiques que assegurin un abastiment de qualitat, al temps que mantenen el bon estat dels nostres rius, aqüífers i la resta dels ecosistemes de l'aigua.

En aquesta àrea temàtica incidirem especialment en les qüestions següents:

- Riscos globals. Canvi climàtic i cicle urbà de l'aigua, percepció de l'escassetat, sequeres.
- La dessalació marina com a font de recursos hídrics. Implicacions econòmiques, socials i ambientals.
- Qualitat de l'aigua per l'abastiment. Eutrofització i altres processos de contaminació de les fonts de subministrament.
- Conflictes usuaris agraris/usuaris urbans per contaminació agrària de fonts de subministrament i principi de qui contamina paga.
- Planificació i qualitat de l'aigua per l'abastiment: gestió de la qualitat en les assignacions d'aigua, els Programes de Mesures i la qualitat del subministrament urbà.
- Abocaments urbans i estat ecològic de rius i aigües costaneres.
- Reutilització d'aigües grises i residuals: costos i beneficis socioeconòmics i ecològics. Impacte en els cabals fluvials. Depuració i reutilització en zones àrides.
- Reducció de la petjada energètica del cicle urbà de l'aigua.
- Solucions verdes en abastiment, sanejament i depuració, sistemes basats en la natura. Solucions sostenibles en nuclis rurals.

Coordinadors: **Marisa Feijóo** (Universidad de Zaragoza) i **Abel La Calle** (Universidad de Almería).

Secretaria tècnica

Fundació Nova Cultura de l'Aigua

C/ Pedro Cerbuna, 12, 4º dcha

50009 Zaragoza

Teléfono: + 34 976.76.15.72

congresoiberico@fnca.eu

<http://www.congresoiberico.org>

Dates clau

Les propostes de comunicacions i pòsters es poden presentar a qualsevol de les àrees temàtiques indicades anteriorment.

- Data límit de presentació de resums de comunicacions i pòsters
(veure normes en <http://www.congresoiberico.org>):
1 de març de 2016
- Notificació de l'acceptació de resums de comunicacions i pòsters:
1 d'abril de 2016
- Data límit de presentació dels textos definitius de comunicacions i pòsters
1 de juny de 2016
- Notificació de l'acceptació de les comunicacions i pòsters:
20 de juny de 2016
- Data límit d'inscripció per a la inclusió en el Programa de comunicacions i pòsters acceptats
30 de juny de 2016

Les normes de presentació dels resums i textos definitius de comunicacions i pòsters s'han de consultar en <http://www.congresoiberico.org>

Inscripcions

Quota general:

300€/ Abans del 20 d'abril de 2016: 240€

Socis i amics FNCA:

190€/ Abans del 20 d'abril de 2016: 155€

Membres d'ONG:

200€/ Abans del 20 d'abril de 2016: 160€

Estudiants i/o desempleats:

50€/ Abans del 20 d'abril de 2016: 40€

El pagament de la quota d'inscripció dona dret a la participació en les sessions del congrés i a rebre tota la documentació. Més informació en <http://www.congresoiberico.org>

ORGANITZACIÓ

CO-ORGANITZACIÓ

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA